

МІСЦЕ ТА РОЛЬ «ЕЛЕКТРОННОГО СУДУ» У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

PLACE AND ROLE OF “E-JUSTICE” IN PROVIDING THE CIVIL PROCEEDINGS EFFICIENCY

Татулич І.Ю.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри правосуддя

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Охарактеризовано сутність та ознаки «Електронного суду» та його значення для забезпечення ефективності цивільного судочинства. Досліджено основні аспекти та напрями «Електронного суду» відповідно до чинного законодавства з аналізом змін до нього. Розкрито проблеми запровадження «Електронного суду» на сучасному етапі його становлення та реалізації на практиці. Запропоновані шляхи та перспективи розвитку функціонування електронного судочинства на національному рівні.

Ключові слова: електронний суд, ефективне судочинство, SMS-повідомлення, процесуальні документи, інформаційні технології, правосуддя.

Охарактеризованы сущность и признаки «Электронного суда» и его значение для обеспечения эффективности гражданского судопроизводства. Исследованы основные аспекты и направления «Электронного суда», в согласии с действующим законодательством и анализом изменений к нему. Раскрыты проблемы внедрения «Электронного суда» на современном этапе его становления и реализации на практике. Предложены пути и перспективы развития функционирования электронного судопроизводства на национальном уровне.

Ключевые слова: электронный суд, эффективное судопроизводство, SMS-сообщения, процессуальные документы, информационные технологии, правосудие.

The essence, features of “E-justice” and its importance for providing the civil proceedings efficiency are characterized. The main aspects and tendencies of “E-justice” are investigated according to the current legislation taking into account the analysis of its changes. The problems of implementing of the “E-justice” on the present period of its development and putting it into practice are revealed. In the paper there are also offered some ways and prospective of the e-Justice functioning development on the national level.

Key words: e-Justice, effective legal proceedings, SMS message, procedural documents, information technologies, justice.

Постановка проблеми. За ст. 3 Конституції України, утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1]. Тому науковці та практики дедалі більше схиляються до позиції, що змінити судову систему зможе судова реформа, яка забезпечить доступ до справедливого правосуддя, високий рівень довіри громадян до суду, підвищить ефективність захисту прав громадян та держави. Задля удосконалення судової системи, підвищення ефективності судочинства в Україні проводиться судова реформа. Нині питання реформування судової системи України є досить актуальним, оскільки сучасна система правосуддя далека від ідеалу. Саме тому Президент України своїм Указом від 10 травня 2006 р. затвердив «Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів», що є важливим кроком на шляху до реформування судової системи [2]. На виконання цього Указу Державна судова адміністрація розробила і затвердила Концепцію створення єдиної судової інформаційної системи [3]. Головною метою її створення та функціонування є інформаційна та технологічна підтримка судочинства на принципах дотримання балансу між потребою громадян, суспільства і держави у вільному обміні інформацією і необхідними обмеженнями на її поширення.

Інтенсивний розвиток техніки розширив можливості використання інформаційно-комп'ютерних технологій у всіх сферах життєдіяльності, зокрема і в сфері правосуддя. Тому у вітчизняному судочинстві і почала застосовуватись Концепція «Електронний суд», яку в Україні розроблено у 2012 р. Державним підприємством «Інформаційні судові системи», котра, як і електронне правосуддя, знаходить своє вираження у положеннях, пов'язаних із доступом до правосуддя.

Саме тому з 17 червня 2013 р. у всіх місцевих та апеляційних судах загальної юрисдикції запроваджено порядок щодо обміну електронними документами між судом та учасниками судового процесу в частині надання судом таким учасникам процесуальних документів в електронному вигляді, паралельно з документами у паперовому вигляді (згідно з наказом Державної судової адміністрації України від 31 травня 2013 р. № 72 «Про реалізацію проекту щодо обміну електронними документами між судом та учасниками судового процесу» [4] зі змінами, внесеними наказом Державної судової адміністрації України від 14 червня 2013 р. № 81 [5]). Зауважимо, що Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015 схвалена Стратегія реформування судової структури, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр., одним із завдань якої є підвищення

ефективності правосуддя та оптимізація повноважень судів різних юрисдикцій.

Отже, електронний суд – реалія нашого сьогодення. Під проектом «Електронний суд» розуміється не лише автоматизація процесів судового діловодства, але і забезпечення повноцінного поширення інформації щодо судового розгляду, правової інформації, узагальнення судової практики, публікація цієї інформації для громадян, а також забезпечення дотримання процесуальних строків розгляду і вирішення справи, що, у свою чергу, сприятиме реалізації положень Європейської Конвенції з прав людини, іншого міжнародного законодавства та виконанню завдань цивільного судочинства, якими є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ (ст. 1 Цивільного процесуального кодексу України) (далі – ЦПК) [6]. Це, безсумнівно, значний крок вперед, шлях до досягнення прозорості в діяльності судів, адже спрощує доступ до правосуддя, скорочує терміни розгляду судових справ, здешевлює і прискорює процес судочинства, робить спілкування учасників судового процесу з судом більш швидким, адаптує національне законодавство до нормативно-правової бази Європейського Суду і, зрештою, сприяє ефективності судочинства.

Проте, незважаючи на позитивні сторони електронного суду, досі в Україні залишається проблемним питання законодавчого врегулювання його функціонування та втілення в галузеве законодавство. Більшість опцій електронного суду нині повноцінно не працюють через відсутність належної законодавчої підтримки цієї сучасної, необхідної, економічної, ефективної новації.

Стан опрацювання. Питання інформаційних та комунікаційних технологій, інформаційно-технічного забезпечення діяльності органів державної влади, зокрема суду, електронного судочинства, були об'єктом пильної уваги у працях вітчизняних науковців та вчених-процесуалістів, таких як М.М. Ясинок, В.В. Сердюк, О.В. Бринцев, В.В. Комаров, І.О. Изарова, В.П. Колісник, О.А. Баранов, В.С. Цимбалюк, Н.Ю. Сакара та ін. Однак, незважаючи на законодавче закріплення деяких положень електронного суду, наявність деяких нововведень у галузеве законодавство, у правовій науці комплексні дослідження щодо реалізації електронного судочинства, зокрема, деяких його напрямів та положень, на національному рівні відсутні.

Метою статті є розкриття змісту та сутності основних напрямів «Електронного суду», виявлення його ознак та значення для вітчизняного цивільного судочинства, аналіз SMS-повідомлень як одного з аспектів електронного судочинства, характеристика процесуального порядку надсилання учасникам судових повісток у вигляді SMS-повідомлень, виокремлення проблем запровадження цього інституту, визначення шляхів та перспектив розвитку застосування вказаних інформаційних технологій на національному рівні.

Виклад основного матеріалу. Електронний суд – це можливість обміну процесуальними доку-

ментами між судом і учасниками процесу в електронному вигляді. Електронний суд – це суд, двері якого відчинені цілодобово та в якому немає черг [7]. Завдяки стрімкому розвитку інформаційних технологій дедалі більше послуг для громадян переходить в електронний режим. Із метою зробити звернення громадян до суду більш зручним та комфортним у судовій системі запроваджено проект «Електронний суд». Основна мета проекту полягає у відкритому доступі до інформації учасників судового процесу завдяки сучасним інтернет-ресурсам, налагодженні процесу оперативного обміну інформацією в електронному вигляді між судовими установами, учасниками судового процесу, забезпеченні обміну документами в електронному вигляді між судом та сторонами процесу, сприянні поступовому переходу документообігу суду в електронний формат, прискоренні проходження справ та обміну інформації в суді тощо.

Побудова системи електронного суду України заради реалізації своєї мети має виконувати ряд завдань:

- надання змоги фізичній або юридичній особі направити до будь-якого суду країни підписаний електронним цифровим підписом документ (апеляційну чи касаційну скаргу) разом із пакетом супутніх документів за допомогою мережі Інтернет;
- надсилання стороні судового процесу електронної копії процесуального документа або повістки засобами електронного зв'язку (e-mail чи SMS);
- відстеження руху справи у суді в електронному вигляді; оплата судового збору в онлайн-режимі;
- розроблення та впровадження універсального формату обміну даними, завдяки якому стане можливою передача справ та документів між автоматизованими системами документообігу суду різних розробників тощо.

Основний принцип проекту «Електронний суд» полягає в налагодженні процесу оперативного обміну інформацією в електронному вигляді між судовими установами, учасниками судового процесу, а також іншими державними структурами з метою забезпечення справедливого та неупередженого правосуддя в Україні. Таким чином, «Електронний суд» – це не лише забезпечення електронного обміну інформацією між судом та учасниками процесу, а й створення електронних засобів взаємодії між судами та іншими державними органами і установами.

Цей проект проходить у два етапи: перший етап передбачає паралельне ведення як паперової, так і електронної документації; другий – повне виключення паперових документів із документообігу суду, що сприяє скороченню витрат державного бюджету на поштові пересилання в судах; скороченню витрат учасників процесу на подачу в паперовому вигляді заяв до суду; скороченню часу громадян, які зможуть всю необхідну інформацію отримувати і відправляти в електронному вигляді; зменшенню витрат паперу та забруднення навколишнього середовища.

Основними ознаками електронного судочинства, на думку В.В. Сердюка, є: врегулювання однорід-

них суспільних відносин з одночасним підвищенням рівня судового захисту, інформування заінтересованих осіб та полегшення доступу до правосуддя; володіння відносною нормативною самостійністю, стійкістю й автономністю функціонування як підсистеми кількох галузей права; формування електронного судочинства на базі сучасних інформаційних технологій, що створилися і розвинулися з урахуванням суспільних інтересів і на виконання суспільного запиту; відокремленість від інших правових інститутів у результаті використання інформаційних технологій, при цьому норми-регулятори не можуть переміщуватися до інших правових інститутів поза межами застосування інформаційних технологій; специфічність засобів його правового регулювання; втілення у його змісті особливої юридичної конструкції з урахуванням єдиних загальних та спеціальних принципів [8, с. 145–146]. Тому Концепція «Електронний суд» спрямована на оптимізацію таких важливих аспектів судочинства, як забезпечення права на судовий розгляд, дотримання процесуальних строків розгляду справ, зменшення розміру судових витрат, гласність і відкритість судового процесу тощо.

У чинному цивільному процесі вживається ряд заходів щодо організації та запровадження електронного суду. Першим кроком для реалізації цієї мети стало запровадження автоматизованої системи документообігу (ст. 11-1 ЦПК України) (з 1 січня 2011 р.), що забезпечує ряд завдань та сприяє реалізації функцій судочинства. Однак, якщо ми звернемо увагу на Проект змін до ЦПК України, серед них є і ті, що стосуються функціонування та реалізації концепції електронного суду. Так, ця норма іменується в ст. 14 як «Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система» та містить такі положення:

1. У судах функціонує Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система.

2. Позовні та інші заяви, скарги та інші передбачені законом процесуальні документи, що подаються до суду і можуть бути предметом судового розгляду, в порядку їх надходження підлягають обов'язковій реєстрації в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі в день надходження документів.

3. Визначення судді або колегії суддів для розгляду конкретної справи здійснюється Єдиною судовою інформаційно-телекомунікаційною системою у порядку, визначеному цим Кодексом.

4. Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система відповідно до закону забезпечує обмін документами (надсилання та отримання документів) в електронній формі між судами, між судом та учасниками судового процесу, між учасниками судового процесу, а також участь учасників судового процесу у судовому засіданні в режимі відеоконференції.

5. Суд направляє судові рішення, судові повістки, судові повістки-повідомлення та інші процесуальні документи учасникам судового процесу на їх офіційні електронні адреси, вчиняє інші процесуальні дії в електронній формі із застосуванням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи

в порядку, визначеному Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему.

6. Адвокати, нотаріуси, приватні виконавці, арбітражні керуючі, судові експерти, державні органи, органи місцевого самоврядування та суб'єкти господарювання державного та комунального секторів економіки реєструють офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі в обов'язковому порядку. Інші особи реєструють офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі в добровільному порядку.

7. Особам, які зареєстрували офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі, суд надсилає будь-які документи у справах, в яких такі особи беруть участь, виключно в електронній формі, шляхом їх направлення на офіційні електронні адреси таких осіб, що не позбавляє їх права отримати копію судового рішення у паперовій формі за окремою заявою.

8. Реєстрація в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі не позбавляє права на подання документів до суду в паперовій формі. Особи, які зареєстрували офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі, можуть подати процесуальні, інші документи, вчинити інші процесуальні дії в електронній формі виключно за допомогою Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, з використанням власного електронного цифрового підпису, прирівняного до власноручного підпису відповідно до Закону України «Про електронний цифровий підпис», якщо інше не передбачено цим Кодексом. Особливості використання електронного цифрового підпису в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі визначаються Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему.

9. Суд проводить розгляд справи за матеріалами судової справи в електронній формі. Процесуальні та інші документи і докази у паперовій формі не пізніше наступного дня з дня їх надходження до суду переводяться в електронну форму та долучаються до матеріалів електронної судової справи в порядку, визначеному Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему. У разі неможливості розгляду справи судом в електронній формі з технічних причин більше чотирнадцяти днів, що може перешкодити розгляду справи у строки, встановлені цим Кодексом, справа розглядається за матеріалами в паперовій формі, для чого матеріали справи невідкладно переводяться в паперову форму у порядку, встановленому Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему.

10. Процесуальні та інші документи і докази в паперовій формі зберігаються в додатку до справи в суді першої інстанції та, у разі необхідності, можуть бути оглянуті учасниками справи чи судом першої інстанції, або витребувані судом апеляційної чи касаційної інстанції після надходження до них відповідної апеляційної чи касаційної скарги.

11. Несанкціоноване втручання в роботу Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи та в автоматизований розподіл справ між судами тягне за собою відповідальність, установлену законом.

12. Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система підлягає захисту із застосуванням комплексної системи захисту інформації з підтверженою відповідністю.

13. Положення про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему затверджується Вищою радою правосуддя за поданням Державної судової адміністрації України та після консультацій із Радою суддів України.

Наступними елементами електронного судочинства є: надання можливості фізичній або юридичній особі направити до суду підписаний електронним цифровим підписом документ (позовну заяву, апеляційну чи касаційну скаргу); процесуальні документи також надсилаються електронною поштою учасникам судового процесу; використання електронної адреси для отримання інформації з суду про стан розгляду справи; оплата судового збору в онлайн-режимі, тобто сплата судового збору з використанням платіжних систем через інтернет.

Участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції (ст. 158-1 ЦПК) є окремим напрямом електронного суду. При цьому в проекті змін ця норма іменується аналогічно, однак включає ряд нових положень, а саме в ст. 213 зазначається:

1. Учасники судового процесу мають право брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду за умов наявності у суді відповідної технічної можливості, про яку суд зазначає в ухвалі про відкриття провадження у справі, крім випадків, коли явка цього учасника справи в судове засідання визнана судом обов'язковою.

2. Учасники судового процесу беруть участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів та електронного цифрового підпису згідно з вимогами Положення про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему.

3. Суд може постановити ухвалу про участь учасника справи у судовому засіданні в режимі відеоконференції в приміщенні суду, визначеного судом.

4. Свідок, перекладач, спеціаліст, експерт можуть брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції виключно в приміщенні суду у визначених цим Кодексом випадках.

5. У клопотанні про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції в приміщенні суду в обов'язковому порядку зазначається суд, в якому необхідно забезпечити її проведення. Таке клопотання може бути подано не пізніше ніж за п'ять днів до дня проведення відповідного судового засідання.

6. Копія ухвали про участь особи у судовому засіданні в режимі відеоконференції в приміщенні суду негайно надсилається до суду, який зобов'язаний організувати її виконання, та особі, яка братиме

участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції.

7. Суд, який забезпечує проведення відеоконференції, перевіряє явку і встановлює особи тих, хто з'явився, а також перевіряє повноваження представників.

8. Використовувані судом і учасниками судового процесу технічні засоби і технології мають забезпечувати належну якість зображення та звуку, а також інформаційну безпеку. Учасникам судового процесу має бути забезпечена можливість чути та бачити хід судового засідання, ставити запитання й отримувати відповіді, здійснювати інші процесуальні права та обов'язки.

9. Відеоконференція, в якій беруть участь учасники справи, фіксується судом, який розглядає справу, за допомогою технічних засобів відео- та звукозапису. Відео- та звукозапис відеоконференції зберігається в матеріалах справи.

10. Суд в порядку, передбаченому цією статтею, за власною ініціативою або за клопотанням учасника судового процесу, який тримається в установі попереднього ув'язнення або установі виконання покарань, може постановити ухвалу про його участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції в приміщенні такої установи. При цьому дії, передбачені ч. 7 цієї статті, здійснюються службовою особою такої установи.

Окремим напрямом щодо запровадження цього проекту став доступ до текстів судових рішень через Єдиний державний реєстр судових рішень України. Так, Закон України «Про доступ до судових рішень» від 22.12.2005 р. (далі – Закон) визначає порядок доступу до судових рішень із метою забезпечення відкритості діяльності судів загальної юрисдикції, прогнозованості судових рішень та сприяння однаковому застосуванню законодавства. Так, ст. 2 ч. 2 цього Закону деталізує відкритість судових рішень: «Усі судові рішення є відкритими та підлягають оприлюдненню в електронній формі не пізніше наступного дня після їх виготовлення і підписання. Судові рішення також можуть публікуватися в друкованих виданнях із додержанням вимог цього Закону. Якщо судовий розгляд відбувався у закритому судовому засіданні, судові рішення оприлюднюються з виключенням інформації, яка за рішенням суду щодо розгляду справи у закритому судовому засіданні підлягає захисту від розголошення». Для доступу до судових рішень судів загальної юрисдикції Державна судова адміністрація України забезпечує ведення Єдиного державного реєстру судових рішень. Єдиний державний реєстр судових рішень (далі – Реєстр) – автоматизована система збирання, зберігання, захисту, обліку, пошуку та надання електронних копій судових рішень. Суд загальної юрисдикції вносить до Реєстру всі судові рішення і окремі думки суддів, викладені у письмовій формі, не пізніше наступного дня після їх ухвалення або виготовлення повного тексту. Доступ до окремих думок суддів через Реєстр забезпечується у тому самому порядку, що й до судового рішення, стосовно якого

викладено окрему думку. Порядок ведення Реєстру затверджується Вищою радою правосуддя (ст. 3 Закону). Окрім того, Постанова Кабінету Міністрів України від 25 травня 2006 р. № 740 «Про затвердження Порядку ведення Єдиного державного реєстру судових рішень» передбачає, що цей Порядок визначає процедуру формування та ведення Єдиного державного реєстру судових рішень. Внесенню до Реєстру підлягають усі судові рішення судів загальної юрисдикції, а також окремі думки суддів, викладені у письмовій формі.

У контексті функціонування електронного суду знайшло своє нормативне закріплення і направлення судових повісток у вигляді SMS-повідомлення. Зокрема, запровадження цього питання знайшло своє законодавче закріплення і в ч. 6 ст. 74 чинного ЦПК України, де зазначено, що особи, які беруть участь у справі, а також свідки, експерти, спеціалісти і перекладачі можуть бути повідомлені або викликані в суд телеграмою, факсом чи за допомогою інших засобів зв'язку, які забезпечують фіксацію повідомлення або виклику. Якщо знову ж таки звернутися до Проекту змін ЦПК України, серед них є і ті, що стосуються судових викликів та повідомлень. Відповідно до ст. 129 судові виклики здійснюються судовими повістками про виклик. Судові повідомлення здійснюються судовими повістками-повідомленнями. Судова повістка про виклик має бути вручена з таким розрахунком, щоб особи, які викликаються, мали достатньо часу для явки в суд і підготовки до участі в судовому розгляді справи, але не пізніше ніж за п'ять днів до судового засідання, а судова повістка-повідомлення – завчасно. Судова повістка, а у випадках, встановлених Кодексом, разом із копіями відповідних документів надсилається на офіційну електронну адресу відповідного учасника справи, у разі наявності у нього офіційної електронної адреси або разом із розпискою рекомендованим листом із повідомленням про вручення у разі, якщо така адреса відсутня, або через кур'єрів за адресою, зазначеною стороною чи іншим учасником справи.

Таким чином, поява SMS-інформування – одне з багатьох нововведень проекту «Електронний суд». Порядок надсилання учасникам судового процесу текстів судових повісток у вигляді SMS-повідомлень визначає, що їх формування та надсилання здійснюється засобами автоматизованої системи документообігу в електронному вигляді шляхом відправки SMS-повідомлень [9]. Тому нині учасники судового процесу можуть отримувати копії судових рішень, повісток-викликів та SMS-повісток в електронному вигляді. Для цього необхідно зареєструвати поштову скриньку електронного суду за адресою: <http://mail.gov.ua/>. Реєстрація відбувається шляхом заповнення відповідної реєстраційної форми, в якій зазначаються такі дані:

1) найменування для юридичних осіб або прізвище, ім'я, по батькові для фізичних осіб та фізичних осіб-підприємців;

2) для юридичних осіб ідентифікаційний код юридичної особи, для фізичних осіб і фізичних осіб-

підприємців – ідентифікаційний номер платника податків – фізичної особи (у разі відсутності ідентифікаційного номера серія та номер паспорта громадянина);

3) адреса місцезнаходження або місця проживання;

4) адреса особистої електронної пошти (e-mail), номери телефонів (факсів);

5) інформація про особу, яка внесла дані (ПІБ, посада, номер телефона);

6) дата та час заповнення, які проставляються автоматично;

7) згода суб'єкта персональних даних на обробку персональних даних (для фізичних осіб) [10].

Далі треба надати заявку до суду, засвідчену особистим підписом, в якій вказати електронну адресу та номер свого мобільного телефону. Текст судової повістки у вигляді SMS-повідомлення здійснюється в автоматизованій системі документообігу суду. Усі SMS-повідомлення фіксуються та долучаються до матеріалів справи. Судова повістка додається до електронної обліково-статистичної картки справи як документ по справі, після чого автоматично доставляється у вигляді SMS-повідомлення на номер мобільного телефону особи.

Надсилання судом процесуальних документів електронною поштою учасникам процесу є ще одним важливим аспектом проекту «Електронний суд». Тому щоб отримати процесуальні документи в електронному вигляді, особам треба:

1) зареєструватися в системі обміну електронними документами між судом і учасниками судового процесу (завести поштову скриньку електронного суду), на офіційному веб-порталі судової влади України за адресою mail.gov.ua.

2) подати в суд заявку про бажання отримувати процесуальні документи в електронному вигляді по конкретній справі. Процесуальні документи в електронному вигляді з відповідної справи будуть надходити на зареєстровану електронну адресу учасника судового процесу з дати подання вказаної заяви до суду та її реєстрації в автоматизованій системі документообігу. Це значно прискорює процес ознайомлення осіб з процесуальними документами у справі, оскільки після їх підписання електронним цифровим підписом судді вони автоматично надсилаються учасникам процесу, який їх отримує упродовж години [11, с. 72].

Таким чином, оволодіти новою програмою нескладно. Кожен користувач отримує пароль. На мобільний телефон приходить повідомлення про день і час судового засідання. У разі своєї необізнаності особи звертаються за послугами до адвокатів, які теж призвичаюються до нових систем правосуддя.

Така електронна система значно полегшує роботу працівників суду та зменшує витрати на листування. Цей проект економить достатню кількість коштів державного бюджету, які витрачаються на переписку між судами та учасниками судових процесів. Адже відправка одного поштового платежу становить при-

близно 7 грн. 50 коп., а вартість SMS відправки – 80 коп. Так, судові витрати в цій категорії вдасться скоротити в 10 разів. Окрім цього, скоротяться витрати учасників процесу на подання в паперовому вигляді заяв до суду, а також зменшиться витрачений час громадян, які зможуть всю необхідну інформацію отримувати та надсилати в електронному вигляді.

Крім того, таким електронним способом повідомлення будуть надходити до учасників більш оперативно, що теж зекономить час. Не треба буде роздруковувати повідомлення, клеїти марку, нести конверт на пошту тощо. А це, в свою чергу, буде сприяти тому, що учасники своєчасно зможуть з'явитися на судові засідання, безпосередньо брати участь у розгляді справ, а суд реалізує одне із завдань цивільного судочинства – своєчасний розгляд та вирішення цивільних справ.

Крім того, важливим аспектом запровадження проекту «Електронний суд» є значне зменшення витрат паперу та скорочення забруднення навколишнього середовища, тобто екологічний складник. Однак хочеться зауважити, що нав'язувати людям ці інновації – не припустимо. Адже нині долучатися до проекту можна лише за власним бажанням. Проте з часом, з остаточним внесенням змін до процесуального законодавства, такої альтернативи у громадян не буде, будь-які фізичні чи юридичні особи оцінять переваги електронного суду, в тому числі і мобільних повідомлень, серед яких оперативність та економія. Оскільки, для того щоб такий документообіг був системним та не потребував дублювання в паперовому вигляді, необхідні законодавчі зміни.

Разом із тим, незважаючи на позитивні сторони нововведення, воно не позбавлене деяких недоліків. По-перше, це відсутність досконалого нормативно-правового регулювання; по-друге, немає гарантії конфіденційності інформації, розголошення особистих даних про осіб; по-третє, недосконале забезпечення суддів засобами ТЗ; необізнаність громадян у комп'ютерній техніці та вміння досконало працювати в онлайн-режимі, на що може впливати вік, хвороба особа та інші чинники. Може, саме тому О.В. Бринцев чітко сформулював наявні перестороги впровадження повноцінного електронного судочинства, зокрема: 1) відсутність єдиної уніфікованої інформаційної платформи для спілкування учасників процесу з судом та з іншими державними органами, що змушує користувачів використовувати різні програмні та апаратні засоби з метою одержання доступу до різних сервісів. Це зрештою робить сучасне електронне судочинство більш кло-

пітким та ємким за часом, ніж звичайне паперове; 2) відсутність єдиних стандартів щодо інформаційного контенту, котрим мають відповідати судові інформаційні ресурси, електронні сервіси, та відсутність стимулів щодо їх покращення; 3) брак коштів; 4) дисонанс інформаційних технологій та процесуальних правил. Проблема інформаційно-процесуального дисонансу посідає особливе місце, оскільки не дає змоги вітчизняному судочинству зробити перехід на якісно новий інформаційно-технологічний рівень [12, с. 20–22].

Однак досвід країн Європейського Союзу свідчить про те, що новітні технології мають широкий спектр застосування у судочинстві і судовій системі. Як і будь-яка новація, електронне судочинство потребує часу, послідовності свого становлення та впровадження на практиці, переосмислення всіх «за» і «проти», детального закріплення на законодавчому рівні, теоретичного вивчення та пізнання. На наш погляд, введення в дію електронного судочинства має пройти певні етапи та з'ясування плюсів і мінусів на кожному з них; має відбутися апробація всіх аспектів електронного суду з урахуванням зарубіжного досвіду, що збільшить довіру громадян до «нових правил гри», зробить звернення до суду більш доступним та зрозумілим, дасть змогу повністю відмовитись від паперової документації паралельно з електронною, а в майбутньому призведе до ефективності цивільного судочинства та вирішення справ своєчасно, у розумні строки; спрощення доступу до правосуддя та його прозорості.

Висновки. Підсумовуючи викладене, варто сказати, що електронний суд – це новація, результати якої реально можуть довести та сприяти її законодавчому врегулюванню, щоб уникнути недоцільних витрат часу й коштів під час розгляду та вирішення цивільних справ. Досвід функціонування такого суду в Польщі, Литві та деяких інших країнах довів його ефективність. Хочеться вірити, що така практика приживеться і в українських судах, оскільки це реалії нашого сьогодення. Такими темпами всі бюрократичні перипетії, які з'їдали гроші і час, просто зникнуть, а нам залишиться прозора та зручна система «Електронний суд», а це величезний крок назустріч європейським стандартам. Це має сприяти дотриманню положень Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод щодо розгляду судом справи впродовж розумного строку, ефективній реалізації громадянами права на судовий захист, а також економії коштів, призначених на забезпечення правосуддя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30.
2. Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів : Указ Президента України від 10.05.2006 р. № 361/2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/361/2006>.
3. Концепція галузевої програми інформатизації судів загальної юрисдикції, інших органів та установ судової системи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://court.gov.ua/userfiles/concept.pdf>.
4. Про реалізацію проекту щодо обміну електронними документами між судом та учасниками судового процесу : Наказ Державної судової адміністрації України від 31 травня 2013 р. № 72 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dsa.court.gov.ua/dsa/14/N722013>.

5. Наказ Державної судової адміністрації України від 14 червня 2013 р. № 81 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://goo.gl/sSS7zR>.
6. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://goo.gl/JrSzWk>.
7. Самборська О. Послуга щодо отримання від суду процесуальних документів у електронному вигляді, а також СМС-повідомлення набирає популярності серед учасників процесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://goo.gl/4TCCgz>.
8. Сердюк В.В. Проблеми впровадження електронного судочинства / В.В. Сердюк // Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. Івана Єгоровича Марочкіна Актуальні проблеми судового права (Харків, 20 квіт. 2017 р.) : у 2 т. / редкол. : Л.М. Москвич (голова) та ін. – Т. 1. – Харків : Право, 2017. – С. 143–146.
9. Порядок надсилання учасникам судового процесу (кримінального провадження) текстів судових повісток у вигляді SMS-повідомлень затверджений наказом Державної судової адміністрації України від 01.06.2013 р. № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ab.mk.court.gov.ua/sud1401/lectronn/newpilot>.
10. Правила реєстрації Користувачів та роботи в системі обміну електронними документами між судом та учасниками судового процесу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ecourt.mail.gov.ua/registration>.
11. Паскар А.Л. «Електронний суд» – новітній засіб забезпечення доступу до правосуддя / А.Л. Паскар // Науковий вісник Чернівецького університету : Збірник наук. праць. Вип. 682 : Правознавство. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2013. – С. 70–76.
12. Бринцев О.В. «Електронний суд» в Україні. Досвід та перспективи : [монографія] / О.В. Бринцев. – Х. : Право, 2016. – 72 с.